

■ Osrv na knjigu »Dokumenti o protunarodnom radu i zločinima jednog dijela katoličkog klera«

Zbirka falsifikata i prepariranih izjava

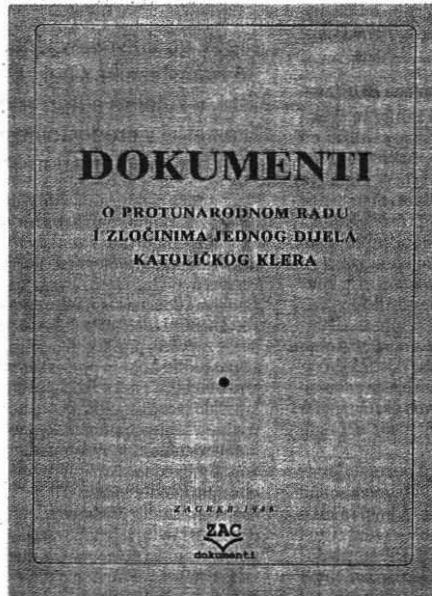
Dr. Tomislav Vujeva

Na Drugom zasjedanju Avnoja 30. studenoga 1943. donesena je odluka o osnivanju jedne državne komisije kojoj je primarni cilj bio »kažnjavanje ratnih zločina«. Ta se odluka provodila od početka do konca 1944. godine. Gotovo u istom vremenskom periodu osnivaju se i komisije za svaku od šest republika, kao i jedna pokrajinska komisija za Vojvodinu, odnosno dvije oblasne komisije za Kosovo i Sandžak, koje se opet u kasnijem razdoblju dijele na kotarske, okružne i općinske komisije, »koje su bile nadležne za zločine posebnog obima i specifičnog karaktera«. Upravo te komisije, kojih je u jednom trenutku bilo 1.600, doveđe u pitanje objektivnost, iskrenost, pravednost i kompetentnost u dobranamjeran rad i presude koje su one izrekle, a razlog je taj što su ih činili ljudi sumnjičivih kompetencija i upitnih moralno-etičkih načela. Kao ilustracija koja će potkrijepiti te tvrdnje govore brojke koje je iznijela i sama komisija. Naime, do 1948. godine razine (pod)komisije skupile su više od 900.000 kaznenih prijava, i uz to su protokolirale više od 550.000 svjedoka te su na temelju tih sakupljenih materijala donijele je više od 120.000 odluka prema kojima je negdje oko 65.000 osoba bilo proglašeno »ratnim zločincima, velezajnicima i narodnim neprijateljima«. Podaci na kojima bi čak i Staljinova Rusija mogla pozavijediti.

Taj kratki uvod bio je nuždan upravo iz tog razloga što se htjelo upozoriti na to kako su se brojne komunističke historiografske studije, ako se za njih može uopće upotrijebiti jedan takav termin, neposredno nakon rata uvelike oslanjale i vodile ocjenama koje je iznijela »Državna komisija« kada je riječ i o Katoličkoj Crkvi. Autori su tih odlukama - osudama tražili i nalazili opravdanja svojih teza i zaključaka, ne obazirući se na okolnosti i uvjetu pod kojima su te ocijene donošene. Naime, postoje brojni primjeri koji govore o tome kakvim su represivnim mjerama bili izloženi svi oni koji nisu htjeli suraditi, kao i oni koji su suradivali s državnom komisijom u donošenju optužaba protiv pojedinaca, grupa i institucija.

Opseg postaje dokaz ispravnosti

Zanimljiva je i činjenica da su sve knjige pisane o Katoličkoj Crkvi bile vrlo opsežne, i u glavnom u svojim naslovima između ostalog nose naziv »dokumenti«. Taj je naziv bio ciljan jer se s njim htjelo odmah na prvi pogled impresionirati svakoga koji vidi knjigu, te da ga se odmah obeshrabri u iščitavanju tog naoko preobilog materijala, jer sam opseg postaje dokaz u ispravnost naslova knjige. Jedna od takvih knjiga, koja se uvelike koristi izjavama »svjedoka« izrečenih pred »Državnom komisijom« i koja u svome naslovu nosi naziv »dokumenti«, je ona objavljena 1946. godine pod naslovom »Dokumenti o protunarodnom radu i zločinima jednog dijela katoličkog klera«, koju su uredili Joža Horvat i Zdenko Štambuk, o kojima ne treba trošiti riječi jer protiv Horvata se vodi istraga zbog zločina

kojih su počinile partizanske jedinice kojima je on zapovijedao, dok se za Štambuka govori da je počinio kulrocid uništavajući 5. svazak Hrvatske enciklopedije, kako je posvjedočio i sam Dragutin Tadijanović.

Neistina o franjevcima na Širokom Brijegu

Ta je knjiga postala modelom za »historiografsku istraživanja«, kao i za »povijesnu istinu« o Katoličkoj Crkvi u cijelom komunističkom vremenu. Premda nema nikakve povijesne vrijednosti, i svaki onaj povijesničar koji imalo drži do one stare latinske »sine ira et studio«, neće uzeti tu knjigu kao povijesni izvor. Da se knjiga zaista sastoji od falsifikata, prepariranih izjava i brojnih selektivno izvadenih citata iz tadašnjeg katoličkog tiska, govori arhivska grada koja će biti uspoređena s onim selektivnim dokumentima koje donose autori knjige »Dokumenti...«.

Autori u knjizi »Dokumenti...« više puta spominju samostan u Širokom Brijegu predstavljajući ga kao »leglo ustaša« (str. 7), te ističu kako je taj samostan »odigrao sramotnu ulogu« (str. 7) u Hercegovini.

O samostanu u Širokom Brijegu postoji vrlo velik broj dokumenata koji opovrgavaju gornje tvrdnje autora, a začuduje je to kako ih oni ne spominju, premda su im zasigurno poznati. Od tih dokumenata posebno mjesto zauzima izvješće britanske delegacije u Vatikanu upućeno 11. svibnja 1945. britanskom Ministarstvu vanjskih poslova u kojem se kaže: »Sljedeće zore pojavila se partizanska jedinica koja je upala u samostan polarača i pobila sve one koji su bili u svećeničkoj odori: 12 profesora, 6 ostalih svećenika, 10 novaka i braće... Iz samostana su

partizani odnijeli sve što je bilo od bilje kakve vrijednosti. Da bi se smirilo veliko uzbudjenje naroda zbog ovog pokolja, partizani su proširili glas kako su franjevci poginuli u bici, boreći se s puškom i mitraljezom. Jasno je da je to besramna laž, dovoljno je naglasiti kako su franjevci poginuli 8. II. više od 10 sati nakon završene bitke. I zapisnik, koji ima više tipi-

čanih stranica, a dala ga je pod zakletvom s. Emerana Kozina, tadašnja kuharica samostana u Širokom Brijegu, podudara se u svemu sa izvješćem britanske delegacije.

S. Emerana kaže, kako su partizani »7. veljače 1945. u 11 sati prije podne osvojili Široki Brijeg. Govoreći o tome kako partizani pričaju da su franjevci pružili oružani otpor, ona kaže: »Ja mogu svagdje i svakome reći da niješan koji je bio sa mnom u samostanskom podrumu, a bili su vi, nije pružio nikakvoga otpora«. Nadalje, ističe i to kako su partizani, nakon što su ušli u samostan, započeli s pljačkom, a među prvima su bili još uvijek živuci fratre, »satove i naličpere su oduzeli odmah pred mnom«. Taj zapisnik, koji je dala s. Emerana Kozina, sastavljen je 23. listopada 1945. godine.

Podmetanje katoličkim organizacijama

U knjizi »Dokumenti...« autori opetovanju spominju rad i djelovanje katoličkih organizacija, predstavljajući ih kao »profašističke«, odnosno tvrde da se njihov rad identificira s ustaštvom (str. 10-26; str. 293-303).

U tom kontekstu potrebno je spomenuti samo jedan manji dio arhivske grade koji se odnosi na rad katoličkih organizacija. Prema zamisli njezina osnivača Pija XI., svrha Katoličke akcije bila je obnova katoličkog života pojedinka i društva, osiguranje prava Crkve i provodenje vjersko-moralnih načela i vrijednosti na društvenom, kulturnom i civilnom životu. U knjizi »Dokumenti...«, autori se u više navrata osvrću na rad katoličkih organizacija (Veliko križarsko bratstvo i Veliko križarsko sestinstvo) u NDH i o njima govore kako organizacijama koje su odigrale »ulogu odgajatelja jednog dijela omladine u duhu fašizma, nacionalne nesnošljivosti...« te su još za vrijeme Jugoslavije (Kraljevine Jugoslavije, o. a.) pomagali ustašku organizaciju (str. 16). Isto tako, više se puti ističe tvrdnja da su tadašnji crkveni velikodostojnici, posebi-

ce Alojzije Stepinac, »potpomagali križarstvo, dakle ustaštvu« (str. 301). To je samo jedan dio insinuacija koje spominju autori knjige »Dokumenti...«, a kao najbolji odgovor na te klevete jesu dokumenti-elaborati koje izradila komunistička tajna služba, i na kojima se više puta i sami autori knjige oslanjaju i pozivaju. Je li slučajno ili namjera autora da se prešuti ta građa, ostaje nepoznato, ali je poznato da su bili upućeni u njihovo postojanje..

Istina je da je velik dio katoličkih intelektualaca pozdravio uspostavu NDH, što nije nikakva novost, jer je to bio dio opće atmosfere koja je vladao u cijelom hrvatskom narodu. Isto je tako istina da su pojedinci iz katoličkih organizacija, prvenstveno križari, prihvatali neke od položaja koju su im ponudeni, u prvom redu ovđe misli na Felixa Niedzielskoga. Međutim, istina je također kako je on na zamolbu nadbiskupa Stepinca podnio ostavku u križarskoj organizaciji jer nije mogao istodobno obavljati političku i vjersku dužnost, što autori knjige

»Dokumenti...« ne smatraju relevantnim te prelaze preko toga podataka.

Isto tako, opće je poznata činjenica, koja opet ne nalazi prostora u toj knjizi, da je Niedzielski zbog privlačenja zločinima koje su počinile pojedine ustaške formacije u Banjoj Luci, morao napustiti svoje sjedište jer mu je i samom prijetila opasnost za život. Zbog toga svog zalaganja

Ta je knjiga postala modelom za »historiografsku istraživanja«, kao i za »povijesnu istinu« o Katoličkoj Crkvi u cijelom komunističkom vremenu. Ona nema nikakve povijesne vrijednosti, i svaki onaj povijesničar koji imalo drži do latinske »sine ira et studio«, neće je uzeti kao povijesni izvor.

za Srbe, pravoslavne, stekao je i nadimak »srpska majka«. Da je zaista časno obavljao svoju dužnost, govori u prilogu i to kako su za njega pred komunističkim sudom svjedočili brojni Srbi, a sakupljeni su i potpis za njegovo oslobođenje, što nije imalo učinka jer su ga vlasti smaknule 1947. godine u Banjoj Luci. Je li slučajnost ili namjera da je na njegovoj grobu sagradeno igralište za mlade, ostaje nepoznato?

Na temelju elaborata koje je sastavila komunistička služba, i koji nosi naslov »Razvoj orlovsко-križarske organizacije«, između ostalog stoji kako je »jedan dio, napose među sveučilištarima, bio pod konac raspoložen nacionalistički i prešao idealistički u ustaške redove«, a nikako da su odgajani, kako to tvrde autori knjige, u križarskim organizacijama profašistički. U istom elaboratu spominje se još jedna vrlo bitna konstatacija: da vodstvo križara »nije nipošto bilo ustaški raspoloženo. Organizacija je zauzimala kritički stav crke prema komunizmu, odgajala je u vjersko-moralnom i hrvatskom, ali ne u ustaškom duhu«. Nadalje se govori da je predsjednik križara dr. Luan Žnidarčić »bio raspolažen protustašu«.

Najveći dio knjige »Dokumenti...« posvećen je katoličkom kleru. Naime, autori opetovanju ističu krvniju i odgovornost više i niže crkvene hijerarhije u vrijeme ratnih događaja. Po-

sebice se naglašava neprijateljski stav »katoličkog klera u masovnom prekrštanju Srba« (str. 54-124), kao i to da biskupi nisu dizali svoj glas u korist progona, nego da su najviši crkveni krugovi na »celu« sa nadbiskupom Stepincom, zastupali i pomagali takvu politiku« (str. 357). Isto tako, autori napominju da se je nadbiskup Stepinac od samoga početka svrstao na stranu ustaškog režima (str. 357).

Zaista,ako se ima u vidu samo arhivsku gradu koju navode autori, takve jednostrane ocjene ne trebaju čuditi jer se uglavnom radi o izjavama svjedoka koje su dane, najčešće pod prisilom, pred »Komisijom za kažnjavanje zločina«. Kako su te izjave dobivene pod prisilom, pokazuju jedno svjedočanstvo u kojem se kaže sljedeće: »Izjava mi je pročitana, na koju se vlastoručno potpisujem« (str. 154). Znači, uopće se ne radi o svjedoku dogadaja, nego unaprijed smisljenoj i sastavljenoj izjavi koju je netko morao potpisati.

Podmetanja o vjerskim prijelazima

Govoreći o vjerskim prijelazima, autori hotimčno zanemaruju najvažnije dokumente koje je izdalo katolički episkopat. Kako i sami autori donose Rezoluciju katoličkog episkopata koja je donesena na Biskupskoj konferenciji od 17. i 18. studenoga 1941. godine, potrebno je nešto više reći o tom zasigurno najrelevantnijem dokumentu kad je riječ o vjerskim prijelazima pravoslavnih. Autori knjige »Dokumenti...« konstatiraju kako je episkopat na svome plenarnom zasjedanju uglavnom raspravljao o tome

kako da se što više Srba prevede u katoličku vjeru. Isto tako tvrde kako se u rezoluciji ne osuđuju akcije ustaša koji terorom prisiljavaju srpski narod da prijeđe u Katoličku Crkvu, već da se uglavnom razmatra pitanje kompetencije, tj. tko je mjerodavan za vjerske prijelaze, civilna ili duhovna vlast (str. 376-381).

Zanimljivo je da se u knjizi »Dokumenti...« donose samo tri točke rezolucije, a zna se da dokument ima devet točaka. Smisljeno su izostavljene najvažnije točke, jer ako bi ih se spomenulo, zaključci autora ne bi imale više nikakvo uporište.

Točka 3: »Svaki takav misionar

mora biti u svom duhovnom radu ovisan samo od mjesnog ordinarija ili direktno ili indirektno od mjesnog župnika.«

Točka 4: »Katolička Crkva može priznati samo valjanim one prelaze koji su se obavili ili koji će se obaviti prema dogmatskim načelima.«

Točka 5: »Svjetovna oblast ne može 'poništavati' one prelaze koji su crkvenim provedeni ne samo prema crkvenim nego i prema gradanskim propisima.«

Točka 8: »U Katoličku Crkvu mogu se primiti samo oni koji bez svake sile potpuno slobodnom voljom prelaze iz unutarnjeg uverenja o istinitosti katoličke vjere i koji su u cijelosti izvršili crkvene propise.«

▼ Osvrt na knjigu »Dokumenti o...«

Zbirka falsifikata ...

NASTAVAK SA STR. 18

— Svakako, najzanimljivija je činjenica da autori knjige uopće ne spominju drugi dio Rezolucije katoličkog episkopata iz razlog što bi njihove teze i zaključci doživjeli totalni debakl. Naime, oni tvrde kako episkopat nije osudio akcije ustaša koji terorom prisiljavaju srpski narod da priđe u Katoličku Crkvu. Upravo u drugom dijelu dokumenta, Rezolucije katoličkog episkopata, spominju se pojedinačno imena biskupa koji prosvjeduju zbog zločina što su ih vršile vojne formacije nad pravoslavnima. Prvi među njima koji je prosvjedovao bio je banjolučki biskup Jozo Garić koji govori o zločinima koje su počinili muslimani nad prijelaznicima. Slične izvještaj šalje i mostarski biskup Alojzije Mišić, koji diže svoj glas što se civilne vlasti miješaju u čisto crkvene poslove. Nadalje biskup Mišić kaže: »Postavljeni za stožernike i logomike zloupotrijebili su položaj, iskoristili nastrane instinkte mase, podražili slabije ljudske strane, da je strahota što je iz toga proizašla.«

Nešto slično rekao je i kotorski biskup Pavao Butorac, koji napomije pritiske civilnih vlasti u pitanju konverzija te ističe: Svi pritisak mogao bi biti katastrofal za ugled Katoličke Crkve.«

U kontekstu govorova o vjerskim prijelazima potrebno je spomenuti i jedan dio elaborata pod imenom »Okupacija 1941-1945.«, koji su stavili komunistički istražitelji. U njemu se između ostaloga kaže: »Stepinac je u povodu ovih mera izdao cirkular u kojem je dozvoljavao primanje samo onih 'otpadnika' koji žele dobrovoljno i iz ubedjenja da predu u katolicizam i čiji je način života odgovarao katoličkim principima.«

Znalo se da su biskupi prigovarali ustašama

Što se tiče konstatacije da je katolički kler bio suzdržan u vrijeme progona i da nije dizaio svoj glas, nego da je odobravao politiku ustaškog režima, još je jedna kleveta koja nema nikakvoga uporušta u arhivskoj gradi. Naravno, nemoguće je iznijeti sve dokumente koji govore u prilog katoličkog episkopata, stoga će biti doneseni samo neki.

Autori često spominju zločin koji se dogodio u Glini te kako su biskupi ostali indiferentni na njega, što je još jedna besmršta laž. Stoga donosim najvažniji dio dokumenta. U prosvjednom pismu Paveliću prosvjeduje Stepinac zbog uboštva Srba u Glini i kaže: »Smatram svom biskupskom dužnošću da podignem glas i kažem da ovo po katoličkom moralu nije dozvoljeno... i da poduzmete najhitnije mjeru na cijelom teritoriju Nezavisne Države Hrvatske da se ne ubije ni jedan Srbin.« I u sljedećem se pismima, koje je Stepinac uputio najvišim državnim službenicima, naglašava: »Katolička naime Crkva ne poznaje nikakova straha pred ikonjama zemaljskom silom, ako se radi o obraćanju najosnovnijih ljudskih prava.«

Što se tiče odnosa katoličkog episkopata prema ustastom režimu, treba svakako citirati elaborate koje je sastavila komunistička služba neposredno nakon rata. U jednom od njih se kaže »da se

nadbiskup znao u propovijedima žestoko oboriti na neke nepodoprštine tadašnjih vlasti. Isto tako da je oštros kritikovao nacional-socijalizam, pa da je bio skoro zatvoren. Na jednom drugom mjestu, kada se govorio o katoličkom episkopatu, kaže se kako je »medu visokim klerom bilo vrlo malo pristalica ustaša. Podržavali su veze službene, jer su morali i koliko su morali... No kada su vidjeli mnoga zlodjela, onda su mnogi, bojeći se otvoreno istupiti protiv toga, zauzeli rezervisan stav prema pokretu i vladu.«

Za Pavelića je Stepinac neprijatelj

Što se tiče izjava da se Stepinac stavio da samoga početka na stranu nacional-socijalizma, najbolje je razjasnito jedan od njemačkih diplomatskih službenika u Zagrebu, Hans Helm, koji je napisao da katoličko svećenstvo na čelu sa Stepincom »sve više zauzima neprijateljski stav prema Njemačkoj. Taj pravac zastupa većina katoličkih svećenstva i više crkveni velikodostojnici sa dr. Stepincom.«

Pošto još neke izjave koje govore kako je i ustaško vodstvo bilo ogorčeno na ponašanje episkopata prema njima. U jednoj izjavi slijedi: Svi pritisak mogao bi biti katastrofal za ugled Katoličke Crkve.«

Crkva je kažnjavala svećenike

U knjizi »Dokumenti...« između ostaloga stoji i to da nisu »vrhovne crkvene vlasti kaznile bilo kojeg svećenika pod čijim odobrenjem su se vršila zločinstva nad našim narodom« (str. 218).

U pitanju o problematice potrebno je spomenuti samo dva primjera koja se dijametralno razlikuju od »povijesne istine« koju navode autori knjige »Dokumenti...«. Naime, poznato je kako je bilo pojedinaca koji su se stavili na stranu ustastog režima, ali njihov broj je bio minimalan, mogao je stati na prste jedne ruke. Njima je ratna atmosfera podgrijala uzavrelju krv, a politika uvelike zastrila bistru pogleda. Takvi su pojedinci zbog tog svoga ponašanja bili isključeni iz svojih zajednica ili su bili suspendirani. Tako je bosanski franjevac Tomislav Miroslav Filipović suspendiran (suspensio a divinis), a poslije i isključen iz svoje redovničke zajednice na temelju kan. 653. Zatonika kanonskog prava.

Drugi primjer se odnosi na franjevca Ivu Guberinu kojeg je osobno nadbiskup Stepinac suspendirao i zabranio mu obavljanje svećeničkih dužnosti zbog njegova hiper-nacionalnog djelovanja. Dokument o suspenziji glasi: »Vaše ponašanje i nastupi u ove dvije godine i pol što boravite na teritoriju Zagrebačke nadbiskupije, a i drugdje, u protivnosti je sa svećeničkim pozivom i službi na sablazan vjernicima. Stoga Vam se današnjim danom pod prijetnjom suspenzije ipso facto incurredane zabranjuje vršenje bilo kakve svećeničke službe.«

To je samo jedan manji dio dokumenta koji opovrgavaju tvrdnje, teze i zaključke koje autori knjige »Dokumenti...« donose.

Dr. Tomislav Vujeva

■ SPLIT

Znanstveni skup povodom 100. obljetnice Stjepana Gunjače

● Na znanstvenom skupu sastalo se oko 40 znanstvenika iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine

Velikan hrvatske arheološke baštine

— Na znanstvenom skupu pod nazivom »Stjepan Gunjača i hrvatska srednjovjekovna povijesno-arheološka baština«, povodom 100. obljetnice rođenja Stjepana Gunjače, održanom od 3. do 6. studenoga u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika (MHAS) u Splitu, sastalo se oko 40 znanstvenika iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Prigodom svečanog otvaranja govorili su akademik Nenad Cambi i ravnatelj MHAS-a Tomislav Šeparović koji je kazao da se akademik Gunjača cijeli život borio za starohrvatske spomenike te nam je podario jedinstveni nacionalni muzej sa spomenicima koji su vrlo rijetki u svjetskim razmjerima.

Uvodnim je esejom Mate Žekana o životu i djelu poznatog akademika i arheologa, muzealca, znanstvenika, istraživača, započeo četverodnevni znanstveni skup u organizaciji MHAS-a, HAZU-a, Ministarstva kulture RH, Grada Knina i Grada

Vrlike, Kninskog muzeja i Muzeja grada Splita. Slijedila su izlaganja brojnih uglednih arheologa i profesora koji su govorili o akcijalnim zvonicima u hrvatskoj i europskoj predromaničkoj, a predromaničkim urednjima katedrale na istočnom Jadranu, o usporedibim arhitekturama i skulpture s Crkvine u Biskupiji i Crkvine u Gornjem Koljanima. Bilo je izlaganja o ranosrednjovjekovnim crkvama u Istri, drvenoj crkvi iz 9. stoljeća iz Lobora, o dopisivanju don Mije Jerka Granića iz Muča Gornjeg s don Šimonom Ljubićem u Zagrebu. Raspravljalo se o razvoju groblja unutar srednjovjekovnog naselja na primjeru Lištana: s obzirom na način ukopa i medusobnih odnosa groblja i naselja, o povijesnim i arheološkim ostacima crkve i franjevačkog samostana sv. Katalinu Novigradu, o astralnim motivima na kamincima između Cetine i Nerevine, o antropološkoj raščlambi oste-

ološkog materijala kasnosrednjovjekovnog nalazišta Kamenmost-Kaldroma. Na skupu je obraćena pozornost i na nestale župe nestalog arhidiakonata, na srednjovjekovne gradove Modruš i Ogulin u doba Bernardina Frankopana te kako je Gunjača rješavao problem položaja i titulara kninske katedrale i nizu drugih zanimljivih tema.

Tomislav Šeparović, ravnatelj MHAS-a, nавadio je i izdavanje »Antičke zbirke MHAS-a«, kao i »Groblija VIII.-XI. stoljeća na području ranosrednjovjekovne hrvatske države«, čije je tiskanje pomoglo Ministarstvo kulture, a riječ je o opsežnoj studiji na 650 stranica koja je prevedena i na njemački jezik. Prigodom znanstvenog skupa uručene su zahvalnice obitelji Gunjača u povodu darivanja biblioteke Stjepana i Zlatka Gunjače MHAS-u, te je javljen film povodom otvaranja muzeja na Mejama. Sudionici skupa položili su vjenac na grob Stjepana Gunjače te su posjetili Muzej grada Splita, Galeriju »Vidović«, crkvu Svetog Spasa u Cetini, Biskupiju i Knin, gdje ih je pozdravio i ugostio Tomislav Vrdoljak, gradonačelnik Grada Knina.

D. Željko Selak

■ TRSAT

Znanstveni skup o 800. obljetnici franjevaštva**Doprinos u povijesti medicine**

— »Sveti Franjo i franjevi - 800 godina u medicinskoj povijesni« bila je tema znanstvenog skupa održanog u subotu 24. listopada na Trsatu u Auli pape Ivana Pavla II. Svi biografi sv. Franje spominju njegov susret s gubavcem koji je urođio odlučnošću sveca i njegovih učenika u pomaganju ljudima, rekao je na skupu povjesničar i franjevac Emanuel Hoško. Najučinkovitija i široj hrvatskoj javnosti najpoznatija bila je brigira franjevaca na oboljele od kuge koja se u kontinentalnom dijelu Hrvatske javila u 16. stoljeću. Uz potreblju skrb, oboljelimu su ustupani samostani, a bolest se i na druge krajeve naše zemlje proširila u 19. stoljeću da bi 1885. stigla i u Rijeku, odnosno bakarsko zaleđe. Brojni vjernici tada su se zavjetovali Gospi Trsatkoj da ih sačuva od bolesti te se tradicija hodočašćenja najstarijem živućem marijanskom svetištu dolaze. Njihovi načini rada još uvijek predstavljaju zagonetku znanstvenim krugovima, osobito kad je

● Amir Muzur govorio je o pojavi stigmā

pohode Trsat. Na Trsatu je u 19. stoljeću postojala samostanska bolnica te apoteka, a ostaci, poput 3 herbarija, čuvaju se i danas u samostanskom knjižničaru, rekao je dr. Hoško dodavši i kako samostan na Trsatu čuva i najstariji tiskani priručnik za porodiljstvo.

Kršćanstvo se od ostatih religija razlikuje, između ostalog, po blaženici i svecima koji su tijekom života bili liječnici a dolaze iz franjevačkih redova. Njihovi načini rada još uvijek predstavljaju zagonetku znanstvenim krugovima, osobito kad je

riječ o karizmaticima kod kojih se nekada javljaju i stigme. Amir Muzur, profesor s Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci, istaknuo je kako se pojava stigmā mora uzeti kritički, ali ne smije ih se zanemariti.

U kontekstu današnjih zbijanja i potreba, ne samo grada Rijeke nego i cijele Hrvatske, dr. Mornara Brkljačić naglasila je potrebu za osnivanjem hospicija po uzoru na onaj koji je 1917. djevoljao pod nazivom Hospicij sv. Franje Asiškoga. »Vrlo je zanimljivo što je tadašnjim franjevcima bilo potrebno održati samo tri sjednice da bi osnovali hospicij, a u današnje vrijeme izmijenile su se tri vlasti, a takve ustanove još uvijek nema«, rekla je znanstvenica s Medicinskom fakultetu u Rijeci.

U skladu sa zadaćom koju je sv. Franjo ostavio svojim sljedbenicima, Franjevački svjetovni red skribi o gubavcima »našeg vremena, beskućnicima o kojima se u Prihvatištu za

beskućnike »Ruže sv. Franje« skrbe članovi Franjevačkoga svjetovnog reda iz Rijeke, koji su tu ustanovili. Riječki FSR s volonterima, koji im svedeckno pomažu, korisnicima prihvatišta pružaju topli obrok, krevet te program resocjalizacije.

Znanstveni skup održan na Trsatu organizirali su Hrvatsko znanstveno društvo za povijest zdravstvene kulture, Hrvatsko katoličko liječničko društvo iz Rijeke i Franjevački samostan na Trsatu uz pokroviteljstvo Riječke nadbiskupije i Hrvatske franjevačke provincije sv. Cirila i Metoda. Prema rječima provincijala fra Željka Železnjaka, takve manifestacije predstavljaju dodatni motiv franjevcima u utvrđivanju potreba suvremenog čovjeka, ali i utvrđivanju neistraženih mogućnosti reda čiji je osnivač sv. Franjo. Uime riječkog nadbiskupa Ivana Devčića skup je pozdravio gardijan trsatskog samostana fra Lucije Jagec.

Helena Anušić